

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

Studijní opora k předmětu kombinované formy studia

předmět

OBECNÁ PEDAGOGIKA A FILOZOFIE VÝCHOVY

obor

**Sociální pedagogika se zaměřením na výchovnou práci
v etopedických zařízeních**

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

Vysvětlivky k používaným symbolům

ÚVOD KE STUDIU PŘEDMĚTU NEBO KONKRÉTNÍHO TÉMATU

KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

prověřují, do jaké míry student text a problematiku pochopil, zapamatoval si podstatné a důležité informace

SHRNUTÍ

shrnutí tématu

POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

vyzdvihuje důležité či nové termíny, nebo hlavní body, které by student při studiu tématu neměl opomenout

LITERATURA

použitá ve studijním materiálu, pro doplnění a rozšíření poznatků

POŽADAVKY NA UKONČENÍ KURZU

student se zde dozví, jakým způsobem bude kurz ukončen (test, seminární práce, projekt, ústní zkouška apod.)

ZÁKLADNÍ INFORMACE O PŘEDMĚTU

Vyučující: Jiří Semrád, Doc., PhDr., CSc.

Kontakt: jiri.semrad@uhk.cz nebo jiri.semrad@muvs.cvut.cz

Hodinová dotace přímé výuky: 12 hodin

Hodinová dotace samostudia: 27 hodin

Zařazení předmětu: 1. semestr

Prerekvizity: předmět nemá prerekvizitu

Pravidla komunikace s vyučujícím: během výuky, v konzultačních hodinách, prostřednictvím e-mailu

ÚVOD DO STUDIA PŘEDMĚTU (ANOTACE)

Obecná pedagogika se zásadním způsobem podílí na profilu absolventa oboru Sociální pedagogika se zaměřením na výchovu v etopedických zařízeních ve studijním programu Specializace v pedagogice. Vybavuje jej nezbytnými základními poznatky pro rozvoj optimálního pedagogického myšlení pro fungování ve výchovně vzdělávací praxi výchovných a sociálně pedagogických zařízeních. Jako metadisciplína je základním fundamentem pro veškeré specializace v pedagogice.

Mají-li si studenti kromě poznatků osvojit i způsob myšlení, neboť pouze za tohoto předpokladu budou schopni využívat poznatků v praxi, je třeba, aby vedle přednášek se průběžně seznamovali i s literaturou z daného oboru a konfrontovali různá pojetí a přístupy k pedagogické problematice. To je ve společenskovědním poznání velmi důležité, neboť tam neplatí absolutní ano, či absolutní ne. V tomto smyslu má předmět obecné pedagogiky vyzbrojit studenty rámcovými poznatky, intelektuálními dovednostmi a rozvinout u nich schopnost vést dialog s výchovně vzdělávací realitou, účinně do ní zasahovat, ale vidět i problémy v nových souvislostech.

CÍLE PŘEDMĚTU:

Cílem předmětu je seznámit studenty s fundamentálními a nejnovějšími poznatky z pedagogiky, se základními pedagogickými kategoriemi, se zákonitostmi, zákony a principy výchovy a vzdělávání a těchto poznatků využít k utváření základů pedagogického myšlení jako předpokladu důsledného uplatňování osvojených poznatků v každodenní pedagogické praxi ve výchovně vzdělávacím procesu mimo vyučování a mimo školu.

OSNOVA PŘEDMĚTU:

1. Předmět pedagogiky, její funkce a úkoly.
2. Pedagogický výzkum, druhy výzkumů, výzkumné metody.

3. Soustava pedagogických věd.
4. Výchova, její definice a úkoly, vztah k socializaci; intencionální a funkcionální působení.
5. Výchova v širším a užším slova smyslu, výchova a péče, vzdělání, vyučování.
6. Vzdělání, vzdělávání a vzdělanost. Kritéria třídění vzdělání. Funkce vzdělání.
7. Teorie vzdělávání podle Bertranda.
8. Globalizace, postmoderna a jejich odraz v pedagogickém myšlení.
9. Tradice humanismu v pedagogickém myšlení a jejich odraz ve výchovně vzdělávacích koncepcích.
10. Pedagogické zákony a principy.
11. Výchova a její vztah k dědičnosti a prostředí. Nejobecnější třídění teorií výchovy (pesimistické, optimistické a realistické).
12. Základní pedagogické kategorie (pojmy a obsahové pilíře).
13. Kategorie cíle a jeho konkretizace.
14. Kategorie obsahu.
15. Kategorie prostředků (metody, formy, pomůcky)
16. Kategorie podmínek.
17. Kategorie evaluace a pedagogická diagnostika.
18. Podstata výchovně vzdělávacího procesu a jeho zákonitosti.
19. Činitelé výchovy: rodina, škola, ostatní výchovně vzdělávací instituce.
20. Osobnost učitele a vychovatele.

DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

ZÁKLADNÍ LITERATURA

- JŮVA, V. st. et ml. Úvod do pedagogiky. Brno: Paido, 1995.
- JANIŠ, K., KRAUS, B., VACEK, P. Vybrané kapitoly z pedagogiky. Hradec Králové: Gaudeamus, 2004.
- KOLÁŘ, Z. Úvod do studia pedagogiky. Ústí nad Labem: UJEP PF, 1996 ISBN 80-7044-135-6.
- PAŘÍZEK, V. Základy pedagogiky. Praha: PF UK, 1996.
- PRŮCHA, J. Přehled pedagogiky. Úvod do studia oboru. Praha: Portál, s.r.o., 2000. ISBN 80-7178-399-4.
- RÝDL, K. Inovace školských systémů. Praha: ISV, 2003. ISBN 80-86642-17-8.
- RABUŠICOVÁ, M. a kol. Škola versus rodina. Brno. FF MU, 2004.
- SEMRÁD, J., JURÁČKOVÁ, I., ŠÍMA, V. Průvodce sociální pedagogikou v kontextu pedagogických věd. Hradec Králové: PF UHK, Gaudeamus, 2007. ISBN 978-80-7041-897-0.
- SKALKOVÁ, J. Pedagogika a výzvy nové doby. Brno: Paido, 2004.
- SKALKOVÁ, J. Společenskovední poznání v sítích inženýrského vzdělávání. Brno: Paido, 2009.
- ŠVARCOVÁ, I. Základy pedagogiky. Praha: VŠCHT, 2005. ISBN 80-7080-573-0.

DOPORUČENÁ LITERATURA

- BLÍŽKOVSKÝ, B. Systémová pedagogika. Ostrava: Amosium servis, 1997.
- GRECMANOVÁ, H. Obecná pedagogika II. OLOMOUC: Hanex, 2002.
- GRECMANOVÁ, H., HOLOUŠOVÁ, D. Obecná pedagogika I. Olomouc: Hanex, 1998.
- KREJČOVÁ, V: a kol. Aktuální témata výchovy a vzdělávání vře škole. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005.
- MARINKOVÁ, H., SEMRÁD, J., ŠKRABAL, M., VAŠUTOVÁ, J., VELETA, R. a kol. Příprava koordinátorů školních vzdělávacích programů na odborných školách. Praha: NÚOV, 2010. ISBN 978- 80- 87063-29-3.
- PELIKÁN, J. Pomáhat být. Praha: Karolinum, 2002.

POŽADAVKY NA UKONČENÍ KURZU

Předmět bude ukončen seminární prací, testem a případně ústní zkouškou.

Téma č. 1:

Předmět pedagogiky, její funkce a úkoly.

ÚVOD A CÍL TÉMATU

Pedagogika je představena jako jedna ze společenských věd, která má ryze syntetickou povahu. Je uvedeno co je předmětem jejího bádání, kdy se ustavila jako samostatná věda, jsou popsány její základní funkce (poznávací, diagnostická, regulativní, prognostická a kulturně výchovná) a úkoly, jsou uvedeni někteří významní pedagogičtí badatelé minulosti u nás i v zahraničí.

Cílem tématu seznámit studenty s podstatou pedagogiky jako samostatné společenskovědní disciplíny, s jejím vývojem, významnými představiteli, s jejími základními funkcemi a úkoly.

Způsob výuky: např. *téma je přednášeno částečně v rámci výuky a doplněno samostudiem.*

POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

- Pedagogika
- Předmět pedagogiky jako vědy
- Stručný vývoj pedagogiky jako vědy
- Základní funkce
- Základní úkoly
- Představitelé pedagogiky v minulosti u nás i v zahraničí

Klíčová slova:

Pedagogika, předmět pedagogiky, výchova a vzdělávání, vývoj pedagogiky, představitelé pedagogiky.

SHRNUTÍ A TÉMATA KE STUDIU

Dané téma se zaměřuje na objasnění pedagogiky jako společenskovědní disciplíny, samostatného vědního oboru, jehož posláním je zkoumat podstatu, strukturu a zákonitosti výchovy. Definuje výchovu, odpovídá na opakovaně nastolovanou otázku zda výchova je uměním či praktickou činností. Seznamuje s funkcemi pedagogiky jako vědy. Připomíná roli J. A. Komenského, G. A. Lindnera a dalších pedagogů minulosti v procesu uvědomování se pedagogické vědy jako samostatné vědní disciplíny.

DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

JŮVA, V. jun. et sen. Úvod do pedagogiky. Brno: Paido, 1995.
PAŘÍZEK, V. Základy obecné pedagogiky. Praha: PF UK, 1996.
PRŮCHA, J. Přehled pedagogiky. Úvod do studia oboru. Praha: Portál, 2000.
SEMRÁD, J., JURÁČKOVÁ, I., ŠÍMA, V. Průvodce sociální pedagogikou v kontextu pedagogických věd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007.
ŠVARCOVÁ, I. Základy pedagogiky. Praha: VŠCHT, 2005.

KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

1. Srovnej vymezení pedagogiky podle V. Jůvy, V. Pařízka, J. Průchy, J. Pelikána a I. Švarcové.
2. Charakterizujte předmět, objekt a obsah pedagogiky.
3. Které funkce plní pedagogika?
4. Pokuste se vyjádřit význam J. A. Komenského a G. A. Lindnera pro českou a světovou pedagogiku.
5. Je výchova praktickou činností nebo uměním?

Prostor pro odpovědi:

Odpovědi na otázky 1. – 7. viz uvedená literatura

SEZNAM POŽADAVKŮ NA ZÁVĚREČNOU ZKOUŠKU (TEST)

Ovládnout téma v plném rozsahu.

Téma č. 2:

Pedagogický výzkum, druhy výzkumů, výzkumné metody.

ÚVOD A CÍL TĚMATU

Ve stručnosti seznamuje se specifikou pedagogického výzkumu s ohledem na to, že tématu bude věnován v dalším semestru samostatný předmět. Poukazuje na souvislosti pedagogiky s jinými vědami. Vymezuje místo pedagogiky uvnitř společenských věd a upozorňuje na její syntetický charakter. Pedagogický výzkum člení na teoretický, empirický, základní, aplikovaný, kvantitativní, kvalitativní, laboratorní, terénní, monodisciplinární, interdisciplinární, transdisciplinární, deskriptivní, diagnostický, explorativní, evaluační, explanační. Uvádí do studia metodologie a metod pedagogického výzkumu (historicko-srovnávací, literární, empirické, obecně logické, statistické, experimentální).

Cílem tématu je seznámit studenty se zvláštnostmi bádání v pedagogice dané složitostí zkoumaných jevů, s členěním pedagogických výzkumů s nejčastěji používanými metodami bádání ve vědách o výchově.

Způsob výuky: Přednáška s řadou příkladů s oporou o reálné vědecko-výzkumné projekty přednášejícího a odbornou literaturu.

POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

- Pedagogický výzkum
- Druhy pedagogických výzkumů
- Metodologie a metody pedagogického výzkumu

Klíčová slova:

Věda, vědy o výchově, metodologie, pedagogický výzkum, metody pedagogického výzkumu, techniky výzkumu.

SHRNUTÍ A TÉMATA KE STUDIU

Přibližuje specifiku pedagogického výzkumu spočívající ve velké složitosti sledovaných jevů a v důsledku toho velkého množství interferujících proměnných, které nelze odstínit, jak je to možné např. v přírodních a technických vědách. Seznamuje s různými druhy pedagogických výzkumů, s metodologií a metodami pedagogických věd.

DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

1. GAVORA, P. Úvod do pedagogického výzkumu. 2. vydání. Brno: Paido, 2010.
2. MAŇÁK, J. Kapitoly z metodologie pedagogiky. Brno: MU, 1994.
3. PELIKÁN, J. Základy empirického výzkumu pedagogických jevů. Praha: Karolinum, 1998.
4. PRŮCHA, J. Úvod do pedagogiky. Praha: Portál, 1998.
5. SKALKOVÁ, J. Úvod do metodologie a metod pedagogického výzkumu. Praha: SPN, 1983.
6. SEMRÁD, J., ŠKRABAL, M. Úvod do studia učitelství odborných předmětů. Praha: Nakladatelství ČVUT, 2007.

KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

1. Vyjádřete specifiku pedagogického bádání.
2. Popište druhy pedagogických výzkumů.
3. Které metody zkoumání jsou nejčastěji používány ve vědách o výchově?
4. Jaký je rozdíl mezi metodou a technikou zkoumání?
5. Co rozumíme pojmem metodologie vědy?

Prostor pro odpovědi:

Odpovědi na otázky 1. – 6. viz uvedená literatura.

Téma č. 3:

Soustava pedagogických věd

ÚVOD A CÍL TÉMATU

Téma pojednává o systému věd o výchově. Uvádí různé přístupy ke klasifikaci a informuje studenty o zaměření jednotlivých disciplín. Upozorňuje je na enormní diferenciaci uvnitř systému, kterou vědy o výchově zaznamenaly v posledních cca dvaceti letech. Zároveň ukazuje, že velký nárůst nových disciplín nemusí být vždy přínosem, pokud nejsou nová odvětví jasně vymezena předmětově a pojmově a neprovádí se zpětná vazba na historické jádro soustavy pedagogických věd. Zvláštní pozornost je věnována speciální pedagogice s ohledem na aktuálnost problematiky handicapovaných.

Cílem je seznámit studenty se soustavou pedagogických věd, s klasifikací věd o výchově a se zaměřením jednotlivých disciplín.

POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

- Soustava pedagogických věd (věd o výchově)
- Přístupy ke klasifikaci (institucionální hledisko, podle objektu výchovného působení, podle místa a závažnosti v systému, pomocné vědy, hraniční atd.)
- Obecná pedagogika
- Dějiny pedagogiky
- Obecná didaktika
- Teorie výchovy
- Sociální pedagogika
- Speciální pedagogika
- Komparativní pedagogika
- Atd.

Klíčová slova:

Soustava pedagogických věd, vnitřní diferenciacie, proces uvědomování, kritéria klasifikace pedagogických věd (věd o výchově), obecná pedagogika, dějiny pedagogiky, obecná didaktika, teorie výchovy, sociální pedagogika, komparativní pedagogika, apod.

SHRNUTÍ A TÉMATA KE STUDIU

Pedagogika dnes nepředstavuje soubor poznatků, který se vtěsná do jediné vědní disciplíny. Je to rozvětvená struktura relativně samostatných vědních disciplín, které spojuje základ předmětu bádání, objekt výchovného působení a metodologie. Vnitřní členění se odvíjí od specifických stránek pojetí fenoménu výchova.

Sledujte v odborné literatuře, jaké místo je vymezováno sociální pedagogice, jak je sociální pedagogika vymezována ve vztahu k teorii výchovy a obecné pedagogice.

DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

1. JŮVA, V. jun. et sen. Základy pedagogiky pro doplňující pedagogické studium.
2. KOLÁŘ, Z. Úvod do studia pedagogiky. Ústí nad Labem: PF UJEP, 1996.
3. PAŘÍZEK, V. Základy pedagogiky. Praha: PF UK, 1996.
4. PRŮCHA, J. Přehled pedagogiky. Úvod do studia oboru. Praha: Portál, 2000.
5. ŠVARCOVÁ, I. Základy pedagogiky. Praha: VŠCHT, 2005.

KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

1. Jak byste vymezili pedagogiku jako vědu?
2. Popište systém pedagogických věd!
3. Jaká znáte kritéria pro třídění pedagogických věd?
4. Popište jednotlivé subdisciplíny Speciální pedagogiky!
5. Které nové pedagogické disciplíny jste zaznamenali?

Prostor pro odpovědi:

Téma č. 4:

Výchova, její definice a úkoly, vztah k socializaci; intencionální a funkcionální působení.

ÚVOD A CÍL TÉMATU

Téma objasňuje podstatu výchovy s oporou o humanistické koncepce a tradice. Výchovu prezentuje jako cílevědomou, záměrnou a soustavnou činnost sledující projektování a utváření člověka, a to v souladu s cíli a úkoly, které si klade společnost, společenská skupina, případně jedinec na určitém stupni historického vývoje. Všímá si vztahu výchovy a socializace, funkcí výchovy v životě člověka. Ukazuje na rozdíl mezi intencionálním (záměrným) a funkcionálním (nezáměrným) působením.

Cílem studia tématu je seznámit studenty s podstatou výchovy s její nenahraditelnou rolí na cestě za specificky lidskými kvalitami člověka.

POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

- Podstata výchovy
- Definice výchovy
- Rozdíl mezi výchovou a socializací
- Fce výchovy ve vztahu k socializaci
- Fáze socializace
- Vztah výchovy, dědičnosti a prostředí
- Vztah výchovy a společnosti

Klíčová slova:

Výchova, dědičnost, prostředí, socializace, intencionální a funkcionální působení, fáze socializace, humanisticky orientovaná výchova.

SHRNUTÍ A TÉMATA KE STUDIU

Téma představuje podstatu výchovy jako neodmyslitelný článek v dynamice a reprodukci společnosti. Připomíná, že člověk nepřichází na svět se specificky lidskými kvalitami, ale pouze potencialitami, které je třeba rozvinout. Ukazuje na souběh procesů výchovy a socializace, uvádí, v čem se doplňují, v čem jsou nezastupitelné, v čem je odlišnost obou procesů a v čem může výchova socializaci podpořit. Poukazuje rovněž na odlišnost pojmů intencionální a funkcionální.

Vhodným doplňkem ke studiu tématu může být kniha F. Koukolíka Sociální mozek. Praha: Karolinum, 2006.

DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

1. BLÍŽKOVSKÝ, B. Systémová pedagogika. Ostrava: Amosium servis, 1997.
2. GRECMANOVÁ, H., HOLOUŠOVÁ, D. Obecná pedagogika I. Olomouc: Hanex, 1998.
3. JŮVA, V. jun. et sen. Úvod do pedagogiky. Brno: Paido, 1995.
4. KOLÁŘ, Z. Úvod do studia pedagogiky. Ústí nad Labem: PF UJEP, 1996.
5. PELIKÁN, J. Pomáhat být. Praha: Karolinum, 2002.

KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

1. Co se rozumí biologickou podmíněností rozvoje jedince?
2. Jakou má výchova roli ve vývoji člověka?
3. Pokuste se vymezit roli výchovy v sociálně ekonomickém životě společnosti!
4. Stanovte obecné rysy výchovy !
5. Objasněte ve vztahu k výchově pojmy intencionální a funkcionální působení!

Prostor pro odpovědi:

Téma č. 5:

Výchova v širším a užším slova smyslu, výchova a péče, vzdělání a vyučování.

ÚVOD A CÍL TÉMATU

Složitost výchovného působení vedla k tomu, že odborníci na výchovu začali rozlišovat mezi několika typy výchovných procesů. O tom právě pojednává toto téma. Popisuje rozdíl mezi výchovou v širším slova smyslu, která zahrnuje dva dílčí procesy a to výchovu v užším slova smyslu zaměřenou na tzv. výchovné kvality a vzdělání orientované převážně na rozvoj kognitivní stránky osobnosti. Dále se téma zabývá péčí jako složkou výchovy a vyučováním jako hlavním prostředkem vzdělávání.

Cílem tématu je seznámit studenty s dalšími důležitými pedagogickými pojmy a objasnit jim podstatu jevů, které označují.

POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

- Výchova v užším slova smyslu
- Výchova v širším slova smyslu
- Vzdělání
- Vyučování
- Péče
- Stránky osobnosti
- Profil osobnosti člověka z pohledu výchovy

Klíčová slova:

Výchova, výchova v užším slova smyslu, výchova v širším slova smyslu, péče, stránky osobnosti, rozumová, emocionální, akčně volní, vzdělání, vyučování, výchovně vzdělávací proces.

SHRNUTÍ A TÉMATA KE STUDIU

Téma se snaží ukázat složitost výchovného působení. Seznamuje s různými přístupy k řešení prostřednictvím vyčleňování dílčích procesů. Jistá dvojkolejnost, která se tu objevuje mezi výchovou a vzděláváním, je v praxi řešena označením procesu jako výchovně vzdělávacího, ve kterém dochází k působení na všechny stránky osobnosti.

Studenti se mohou seznámit se starší prací H. Sychrové O smyslu vzdělání. Praha: SPN, 1969.

DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

1. JANIŠ, K., KRAUS, B., VACEK, P. Vybrané kapitoly z pedagogiky. Hradec Králové: Gaudeamus, 2004.
2. JŮVA, V. jun. et sen. Úvod do pedagogiky. Brno: Paido, 1995.

3. KOLÁŘ, Z. Úvod do studia pedagogiky. Ústí nad Labem: PF UJEP, 1996.
4. PAŘÍZEK, V. Základy pedagogiky. Praha: PF UK, 1996.
5. ŠVARCOVÁ, I. Základy pedagogiky. Praha: VŠCHT, 2005.

KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

1. Pokuste se vymezit výchovu v širším a užším slova smyslu!
2. Poluste se vzmezit pojem vzdělání ve vztahu k výchově a vyučování!
3. Jaký je vztah mezi výchovou a péčí?
4. Ja se v praxi řeší jistá dvojkolejnost mezi výchovou a vzděláváním?
5. Která stránka osobnosti je obvykle dominantní ve vzdělávání ?

Prostor pro odpovědi:

Odpovědi na otázky 1. – 3. viz KÖNIG P. - LACINA, L., PŘENOSIL, J. Učebnice evropské integrace, Barrister&Principal, Brno, 2007, kapitola 2, str. 15 – 80.

Téma č. 6:

Vzdělání, vzdělávání a vzdělanost. Kritéria třídění vzdělání. Funkce vzdělání.

ÚVOD A CÍL TÉMATU

Téma se zaměřuje na objasnění vzdělání ve vztahu k výchově. Je prezentováno jako výsledek, proces i vnitřní kvalita osobnosti. Ukazuje, že vzdělání v nejvšeobecnějším pojetí představuje vybraný a uspořádaný soubor poznatků, duchovních hodnot nshromážděných lidskou společností za dobu její existence, jimž se naplňuje myšlení těch, kterým se vzdělání dostalo.

Cílem tématu je seznámit studenty s výkladem pojmu vzdělání, vzdělávání a vzdělanost, s funkcemi a kritérii třídění vzdělání.

POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

- Vzdělání
- Vzdělávání
- Vzdělanost
- Kritéria třídění vzdělání (obsahu, osobnosti, praxeologie, institucí)
- Vzdělání všeobecné, odborné, teoretické, praktické, formální a materiální
- Funkce vzdělání

Klíčová slova:

Vzdělání, společnost, ekonomika, efektivita, vzdělávání, vzdělanost, kritéria třídění vzdělání, funkce vzdělání ve vztahu k jednotlivci.

SHRNUTÍ A TÉMATA KE STUDIU

Téma upozorňuje na citlivé rozlišování mezi procesem, výsledkem a transformací vzdělání do osobnosti jedince. Ukazuje na různá kritéria třídění vzdělání, na funkce vzdělání ve vztahu k osobnosti, potažmo ke společnosti. Řeší i otázku vztahu všeobecného a odborného vzdělání, teoretického a praktického, formálního a materiálního.

Studenti se seznámí s prací rakouského sociologa K.P.Liessemanna Theorie nevdělanosti. Praha: Academia, 2008.

DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

1. JŮVA, V. jun. et sen. ÚVod do pedagogiky. Brno: Paido, 1995.
2. PAŘÍZEK, V. Yáklady pedagogiky. Praha: PF UK, 1996.
3. SEMRÁD, J., JURÁČKOVÁ, I., ŠÍMA, V. Průvodce sociální pedagogikou v kontextu pedagogických věd. Hradec Králové: PF UHK, Gaudeamus, 2007.
4. SKALKOVÁ, J. Pedagogika a výzvy nové doby. Brno: Paido, 2004.
5. ŠVARCOVÁ, I. Základy pedagogiky. Praha: VŠCHT, 2005.

KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

1. Klade automatizovaná výroba podstatně vyšší požadavky na všeobecný rozvoj všech lidí?
2. Pokuste se objasnit podstatu rozdílů mezi jednotlivými druhy vzdělání!
3. Stanovte kritéria třídění vzdělání!
4. Pokuste se vmezit pojem vzdělanost!
5. Je dnes aktuální spor mezi materiálním a formálním vzděláním a v čem?
6. Jaké funkce plní vzdělání ve vztahu k osobnosti?

Prostor pro odpovědi:

Téma č. 7:

Teorie vzdělávání podle Bertranda

ÚVOD A CÍL TĚMATU

Téma seznamuje studenty s teoriemi vzdělání jak je utřídil Kanadčan Yves Bertrand. Prezentuje sedm skupin teorií (spiritualistické, personalistické, kognitivně-psychologické, technologické, sociokognitivní, sociální a akademické), přičemž si všímá v čem se odlišují (ve smyslu vzdělání, v kritice školy, v prostředcích vzdělávání, v pojetí učení). Jednotlivé skupiny teorií spojuje s konkrétními osobnostmi.

Cílem tématu je seznámit studenty s pokusem klasifikovat dosavadní teorie

vzdělání jak se o to pokusil Y. Bertrand a zároveň ukázat studentům, že sebelepší klasifikace je problematická, nelze ji absolutizovat, neboť řada osobností světové pedagogiky, např. J.A. Komenský bude mít zastoupení ve více skupinách.

POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

- Spiritualistické
- Personalistické
- Kognitivně psychologické
- Technologické
- Sociokognitivní
- Sociální teorie
- Akademické teorie

Klíčová slova:

Yves Bertrand, teorie vzdělávání, spiritualistické, personalistické, kognitivně psychologické, technologické, sociokognitivní, sociální, akademické, smysl vzdělání, kritika soudobé školy, prostředky vzdělávání, pojetí učení.

SHRNUTÍ A TÉMATA KE STUDIU

Téma ukazuje, s oporou o práci Y Bertranda, jak se mění přístup a pojetí vzdělání v kontextu historicko společenských proměn.

Doporučuje se studentům v souvislosti s technologickými teoriemi seznámit se s knihou J. Skalkové Společenskovědní poznání v sítích inženýrského vzdělávání. Brno: Paido, 2009.

DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

1. JŮVA, V. Úvod do pedagogiky. Brno: Paido, 1995.
2. PAŘÍZEK, V. Základy pedagogiky. Praha: PF UK, 1996.
3. PRŮCHA, J. Přehled pedagogiky. Praha: Portál, 2000.
4. RÝDL, K. Inovace školských systémů. Praha: ISV, 2003.
5. SEMRÁD, J., JURÁČKOVÁ, I., ŠÍMA, V. Průvodce sociální pedagogikou v kontextu pedagogických věd. Hradec Králové: PF UHK, Gaudeamus, 2007.
6. SKALKOVÁ, J. Pedagogika a výzvy nové doby. Brno: Paido, 2004.

KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

1. Pokuste se popsat rozdíly mezi jednotlivými teoriemi, jak je uvádí Y.Bertrand!
2. Co mají společného teorie spiritualistické a akademické?
3. Srovnejte prováděnou kritiku školy v jednotlivých teoriích.
4. Pokuste se zařadit do sedmi skupin teorií vzdělání J.A.Komenského!

Prostor pro odpovědi:

Téma č. 8:

Globalizace a postmoderna a jejich odraz v pedagogickém myšlení

ÚVOD A CÍL TÉMATU

Seznamuje s jevy, které mají obecnější platnost, ale zasahují i pedagogické myšlení a mají dopad na výchovně vzdělávací praxi. Objasňuje pojmy černá pedagogika a antipedagogika, které používá postmoderna obdobně jako antikultura, antivěda, antiuění, antipsychiatrie. Ukazuje, že postmoderna kritizuje pedagogiku za to, že výchovu pojímá jako určitou techniku, prostředek ve službách předem stanoveného cíle. Ukazuje také, že těžiště zájmu v pedagogice postmoderny se přenáší z obsahu na proces, který se pojímá jako krajní zvnitřnění subjektu. Téma vedle problematických mžšlenek prezentuje i premisy, které mohou být podnětné pro inovace v pedagogickém myšlení. Globalizaci pak představuje v kontextu s výchovou a sleduje tento jev i ve vztahu k digitalizaci, tzv. masové kultuře médií, způsobu života, životního stylu.

Cílem tématu je seznámit s podstatou jevů, které ve velké míře ovlivňují myšlení a konání přelomu 20. a 21 století, ukázat je v historických souvislostech a v dopadu na mzdění a pedagogickou kulturu.

POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

- Postmoderna
- Antipedagogika
- Černá pedagogika
- Pluralita životních forem
- Emancipace člověka
- Empatické soužití
- Narativní poznávání
- Deindividualizující role masmédií
- Globalizace
- Digitalizace
- Masová kultura a média
- Životní styl, životní způsob

Klíčová slova:

Postmoderna, poststrukturalismus, globalizace, nadnárodní korporace, rozvinutá ekonomika, technologie a informační procesy, konzumně orientovaná společnost, aj.

SHRNUTÍ A TÉMATA KE STUDIU

Postmoderna a globalizace jsou jevy mající obecnější platnost, zasahují však silně do pedagogického myšlení a ovlivňují výchovně vzdělávací praxi. Např. se zřikají obecných cílů výchovy, odmítají historickou kontinuitu v níž se rozvinuly vzdělávací obsahy. Výchova se často rozplývá v psychoterapii, je nahrazována socializací. Atd.

Seznámit se s kapitolou J. Skalkové v knize Pedagogika a výzvy nové doby. Brno: Paido, 2004.

DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

1. BLÍŽKOVSKÝ, B. Systémová pedagogika. Ostrava: Amosium servis, 1997.
2. LIESSEMANN, K.,P. Teorie nevzdělanosti. Praha: Academia, 2008.
3. PELIKÁN, J. Pomáhat být. Praha: Karolinum, 2002.
4. SEMRÁD, J., JURÁČKOVÁ, I., ŠÍMA, V. Průvodce sociální pedagogikou v kontextu pedagogických věd. Hradec Králové: PF UHK, Gaudeamus, 2007.

5. SKALKOVÁ, J. Pedagogika a výzvy nové doby. Brno: Paido, 2004.

KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

1. Jaké důsledky mají názory postmoderny pro pojetí výchovy?
2. Vzsvětlete pojmy černá pedagogika a antipedagogika!
3. Charakterizujte procesy globalizace a jejich vliv na pojetí výchovy a vzdělání!
4. Pokuste se ukázat jak ovlivňují procesy globalizace volný čas dětí a mládeže!
5. Pokuste se nalézt prostředky, kterými by bylo možno čelit ve výchově negativním dopadům globalizace!

Prostor pro odpovědi:

Téma č. 9:

Tradice humanismu v pedagogickém myšlení a jejich odraz ve výchovně vzdělávacích koncepcích

ÚVOD A CÍL TÉMATU

Téma je objasňována v kontextu dějin pedagogického myšlení mj. na odkazu J.A. Komenského. Ukazuje, že za humanistickou se považuje ta výchova, která akceptuje žákovy potřeby a účely, ulehčuje sebeaktualizaci žáka, přispívá k jeho identitě, zaměřuje se na funkční schopnosti, individualizuje výuku, uznává význam lidských citů, pracuje s učebním klimatem tak, aby učební prostředí bylo jednotlivými žáky chápáno jako podnětné, vyzývající žáky k zájmu o druhé, účtě ke schopnostem a hodnotám jiných a rozvíjející schopnosti řešit konflikty.

Cílem je seznámit žáky s tradicemi a vývojem humanisticky orientované výchovy a objasnit její podstatu.

POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

- Humanistická výchova
- Sebeaktualizace žáka
- Identita žáka
- Individualizace vzdělávání
- Klima vyučování
- Schopnost kooperace a odpovědnosti
- Zájem o druhé
- Úcta ke schopnostem a hodnotám spolužáků
- Reformní úsilí v pedagogice
- Alternativní výchovně vzdělávací koncepce

Klíčová slova:

Humanismus a výchova, individualizace, sebeaktualizace, identita, sebeúcta, emoční inteligence, sociální citění, úcta ke schopnostem a hodnotám jiných, schopnost řešit konflikty, schopnost kooperace a sociální odpovědnosti atd.

SHRNUTÍ A TÉMATA KE STUDIU

Téma se zabývá historickým kontextu humanisticky orientovanou výchovou, jejími charakteristickými rysy a výstupy. V další části se zabývá reformním hnutím na jehož počátku stál pedocentrismus a výklad ústí v objasnění vzniku alternativních koncepcí vzdělávání.

Prostudujte si stať J. Přívratské, V. Přívratského, M. Pánkové a T. Havelky Komenský jako inspirace pro výchovu moderního člověka. In Jan Amos Komenský odkaz kultuře vzdělávání (Chocholová, S., Pánková, M., Steiner, M. eds.). Praha: Academia 2009, str.661 – 667.

DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

1. BLÍŽKOVSKÝ, B. Systémová pedagogika. Ostrava, Amosium, 1997.
2. Čapková, D. Mzslitelsko vzchovatelský odkaz J.A.Komenského. Praha: Academia 1987.
3. JŮVA, V. jun. et sen. Úvod do pedagogiky. Brno: Paido, 1995.
4. KUČEROVÁ, S. Obecné základy mravní výchovy. Brno: MU, 1994.
5. PAŘÍZEK, V. Základy pedagogiky. Praha: PF UK, 1996.
6. PELIKÁN, J. Výchova jako teoretický problém. Ostrava: Amosium, 1995.
7. SKALKOVÁ, J. Pedagogika a výzvy nové doby. Brno: Paido, 2004.

KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

1. Objasněte podstatu humanisticky orientované výchovy.
2. Objasněte kořeny reformního hnutí!
3. V čem jsou zásadní rozdíly mezi alternativními výchovně vzdělávacími a tzv. tradičními přístupy k výchově?
4. Pokuste se objasnit Komenského humanisticky orientovanou výchovu.

Prostor pro odpovědi:

Téma č. 10:

Pedagogické zákony a principy

ÚVOD A CÍL TÉMATU

Téma odpovídá na otázky, zda pedagogika jako společenská věda s tradičně menší exaktností může některé své poznatky formulovat jako zákony, nebo zda mají její poznatky jen povahu korelací a doporučení.

Cílem se seznámit studenty s nejnovějšími poznatky, které uvádějí pět základních zákonů pedagogiky. Dále studenty seznamuje s pedagogickými principy jako sice méně závaznými o to však prověřenějšími požadavky na zajištění efektivity výchovně vzdělávacího působení.

POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

- Zákon o vztahu výchovy a společnosti
 - Zákon souladu cíle a prostředků
 - Zákon souladu výchovy s podmínkami vyučování a učení
 - Holistický zákon, neboli zákon o komplexnosti výchovně vzdělávacího působení
 - Zákon celistvosti výchovy
 - Princip cílevědomosti
 - Princip aktivity
 - Princip názornosti
 - Princip vědeckosti
 - Princip emocionálnosti
 - Princip jednotného výchovného působení
- Aj.

Klíčová slova:

Exaktnost společenských věd, zákonitosti, zákony, principy, zásady, vztah výchovy a společnosti, vztah cíle a prostředku, podmínky výchovy, komplexnost ve výchově, cílevědomost, soustavnost, uvědomělost, vědeckost, aktivita, emocionálnost, jednotné výchovné působení aj.

SHRNUTÍ A TÉMATA KE STUDIU

Seznamuje studenty s pedagogickými zákony, principy. Ukazuje s oporou o historické souvislosti, že obdobně jako zákony mají v principy obecnou platnost v celém poli výchovně vzdělávacího působení a na jejich tvořivém uplatnění závisí efektivita výchovně vzdělávacího působení.

Pokuste se s oporou o znalost pedagogických zákonů a principů pozitiva a negativa užití moderních digitálních technologií ve výuce. Pomocníkem k tomu vám může být kapitola J. Skalkové v knize Pedagogika a výzvy nové doby. Brno: Paido, 2004.

DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

1. JŮVA, V. jun. et sen. Úvod do pedagogiky. Brno: Paido, 1995.
2. GRECMANOVÁ, H., HOLOUŠOVÁ, D. OBECN8 pedagogika I. Olomouc: Hanex, 1998.
3. PAŘÍZEK, V. Základy pedagogiky. Praha: PF UK, 1996.
4. SKALKOVÁ, J. Pedagogika a výzvy nové doby. Brno: Paido, 2004.
5. SEMRÁD, J., JURÁČKOVÁ, I., ŠÍMA, V. Průvodce pedagogikou v kontextu pedagogických věd. Hradec Králové. PF UHK, Gaudeamus, 2007.

KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

1. Jak chápeme v pedagogice zákony a které zákony znáte, vysvětlete jejich podstatu?
2. Objasněte nejčastěji v literatuře frekventované principy!
3. Srovnajte klasické vzmezení principů se systémem principů tzv. angažovaného učení S.Červenky (Praha 1992, s 25).
4. Vymezte, kterých stránek výchovně vzdělávacího procesu se pedagogické principy týkají.
5. Vzmenujte principi k jejichž formulaci a objasnění podstaty přispěl J.A.Komenský!

Prostor pro odpovědi:

Téma č. 11:

**Výchova a její vztah k dědičnosti a prostředí.
Nejobecnější třídění teorií výchovy (pesimistické,
optimistické, realistické).**

ÚVOD A CÍL TĚMATU

V tomto tématu se dává výchova do souvislostí s dědičností a prostředím. Objasňuje pojmy genotypu a fenotypu. Poukazuje na úlohu prostředí v životě člověka a rozpornou úlohu ve výchově. Seznamuje s nejnovějšími názory na úlohu dědičnosti ve vývoji člověka s oporou o anglosaské a české výzkumy neuropatologů. S oporou o mžšlenkový odkaz minulosti analyzuje výchovné teorie a třídí je do tří skupin: pesimistické, optimistické, realistické. Upozorňuje i na jiná třídění např. endogenistické, exogenistické. V souvislosti s Rousseauem a jeho výchovnou koncepcí připomíná protipól v koncepci Vygotského.

Cílem tématu je studenty seznámit s různými názory na úlohu výchovy ve vývoji člověka a objasnit podstatu těchto názorů.

POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

- Výchova
- Dědičnost
- Prostředí
- Výchovné teorie pesimistické
- Výchovné teorie optimistické
- Výchovné teorie realistické
- Potenciality Vygotského
- Endogenistické teorie
- Exogenistické teorie

Klíčová slova:

Výchova, dědičnost, sociální dědičnost, prostředí, genotyp, fenotyp, pesimismus, optimismus a realismus ve výchově.

SHRNUTÍ A TÉMATA KE STUDIU

Téma dává odpověď na otázku jakou roli hraje v životě člověka výchova. Ukazuje ve světle vědeckých poznatků odmátavé stanovisko postmoderny vůči výchově. Opírá se přitom o nejnovější výzkum anglosaské a české provenience.

Studentům je doporučeno seznámit se s knihou známého českého neuropatologa F. Koukolíka *Sociální mozek*. Praha: UK, 2008.

DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

1. JŮVA, V. jun. et sen. Úvod do pedagogiky. Brno: Paido, 1995.
2. KOLÁŘ, Z. Úvod do studia pedagogiky. Ústí nad Labem: PF UJEP, 1996.
3. PELIKÁN, J. Pomáhat být. Praha: Karolinum, 2002.
4. ŠVARCOVÁ, I. Základy pedagogiky. Praha: VŠCHT, 2005.
5. SEMRÁD, J., JURÁČKOVÁ, I., ŠÍMA, V. Průvodce sociální pedagogikou v kontextu pedagogických věd. Hradec Králové: PF UHK, Gaudeamus, 2007.

KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

1. Co se rozumí biologickou podmíněností rozvoje jedince?
2. Jakou má výchova roli ve vývoji člověka?
3. Pokuste se vymezit roli výchovy v ekonomickém životě společnosti!
4. Stanovte obecné rysy výchovy!
5. Pokuste se přiřadit k jednotlivým skupinám teorií výchovy (pesimistické, optimistické, realistické) významné myslitele minulosti!
6. Pokuste se vyvrátit odbornými argumenty stanovisko antipedagogiky k výchově!

Prostor pro odpovědi:

Téma č. 12:

Základní pedagogické kategorie (pojmy a obsahové pilíře)

ÚVOD A CÍL TÉMATU

Každá vědní disciplína má svůj základní kategoriální aparát. I pedagogika má soubor základních pojmů a obsahových pilířů, které tvoří fundament jejího poznání. Téma připomíná studentům pojmy jakou jsou výchova, vzdělání, vyučování, učení aj. a seznamuje s obsahovými pilíři tj. výchovně vzdělávacími cíli, obsahem, procesem, prostředky, podmínkami a evaluací.

Cílem tématu je seznámit studenty se základními pojmy a kategoriemi pedagogiky, které tvoří páteř systému pedagogických věd.

POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

- Základní pedagogické pojmy
- Cíl
- Obsah
- Prostředky
- Podmínky
- Proces
- Evaluace

Klíčová slova:

Základní pojmy a kategorie, výchova, vzdělání, vyučování, výchova mimo vyučování, cíl, obsah, prostředky, podmínky, proces, evaluace.

SHRNUTÍ A TÉMATA KE STUDIU

Téma seznamuje studenty s vědeckým aparátem věd o výchově. Podává výklad základních kategorií, které jsou zároveň obsahovými pilíři pedagogiky proože zachycují v dynamice výchovně vzdělávací činnost.

Studenti se seznámí s knihou Š.Švece Základné pojmy v pedagogike a andragogike. Bratislava: IRIS, 1995.

DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

1. BLÍŽKOVSKÝ, B. Szstémová pedagogika. Ostrava: Amosium servis, 1997.
2. JANIŠ, K., KRAUS, B., VACEK, P. Vybrané kapitoly z pedagogiky. Hradec Králové: Gaudeamus, 2004.
3. JŮVA, V. jun. et sen. Úvod do pedagogiky. Brno: Paido, 1995.
4. PAŘÍZEK, V. Základy pedagogiky. Praha: PF UK, 1996.
5. ŠVARCOVÁ, I. Základy Pedagogiky. Praha VŠCHT, 2005.

KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

1. Co se rozumí pojmem základní pedagogické kategorie?
2. Vyjmenujte základní pojmy, se kterými operuje pedagogika!
3. Které znáte obsahové pilíře pedagogiky!
4. Pokuste se ukázat, o které nové pojmy se v poslední době obohatila pedagogika?

Prostor pro odpovědi:

Téma č. 13:

Kategorie cíle a jeho konkretizace

ÚVOD A CÍL TÉMATU

Téma analyzuje podrobně kategorii cíle , která je v pedagogice fundamentální. Ukazuje, že přes všechny rozdílnosti v pojetí cílů je vždy tato otázka řešena na pozadí problému, které stránky osobnosti mají být rozvíjeny a které oblasti lidské kultury mají být osvojeny, abychom se splnily představy společnosti a jedince o jeho profilaci v souvislosti s jeho fungováním ve společnosti. Výchovné cíle se konkretizují v obsahu, abychom nebyly pouze obecně platné, ale i obsahově určené. Ze stanovených cílů pak vzplývají i odpovídající výchovné prostředky, principy, metody, formy. Cíle do jisté míry předznamenávají i podmínky výchovy. Kategorie cíle tak významně ovlivňuje povahu celého systému výchovy a prostupuje všechny etapy. Upozorňuje se na různé

přístupy k členění cílů. Uvádí se základní členění na vertikální a horizontální (hledisko míry konkretizace a časové následnosti). Připomínají se různé koncepce práce s cílem např. B.S. Blooma.

Cílem tématu je seznámit studenty s nejdůležitější pedagogickou kategorií a vytvořit podmínky pro její osvojení.

POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

- Kategorie cíle
- Proces konkretizace cíl
- Třídění cílů na vertikální a horizontální
- Třídění cílů u Komenského
- Třídění cílů podle Blooma
- Kategorie cíle v postmoderně

Klíčová slova:

Cíle vertikální a horizontální, cíl a pedagogická dokumentace, konkretizace cíle, výchovné a vzdělávací cíle, cíl jako norma hodnocení aj.

SHRNUTÍ A TÉMATA KE STUDIU

Téma představuje kategorii cíle jako fundamentální, neboť se v ní koncentrovaně promítá jak výchovné zaměření, tak soubor požadavků na výchovu. V cíli se odráží konkrétní soubor společenských podmínek, aktivit, společenských vztahů, pojetí osobnosti, její determinace i předpokládaná dynamika rozvoje. Výchovný cíl je klíčem k pochopení jakékoliv výchovné koncepce. Máme-li zájem poznat a pochopit kteroukoli výchovnou koncepci, musíme podrobit zkoumání zejména její cíle.

Studentům je doporučeno prostudovat si knihu J. Delorse *Vzdělávání pro 21. století* (Praha: PF UK, 1998) a srovnat obecný cíl výchovy v této publikaci s vymezením obecného cíle u J.A. Komenského.

DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

1. JÚVA, V. jun. et sen. Úvod do pedagogiky. Brno: Paido, 1995.
2. KOLÁŘ, Z. Úvod do studia pedagogiky. Ústí nad Labem: PF UJEP, 1996.
3. PAŘÍZEK, V. Základy pedagogiky. Praha: PF UK, 1996.
4. SEMRÁD, J., JURÁČKOVÁ, I., ŠÍMA, V. Průvodce sociální pedagogikou v kontextu pedagogických věd. Hradec Králové: PF UHK, Gaudeamus, 2007.
5. ŠVARCOVÁ, I. Základy pedagogiky. Praha: VŠCHT, 2005.

KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

1. Promyslete charakteristiku kategorie cíle!
2. Proč je cíl považován za klíčovou kategorii?
3. Proč je důležité, aby učitel nejen znal výchovně vzdělávací cíl, ale uměl s ním i pracovat?
4. V kterých pedagogických dokumentech naleznete formulovány výchovně vzdělávací cíle?
5. Pokuste se ve vámi řízených aktivitách formulovat různé úrovně výchovně vzdělávacích cílů!

Prostor pro odpovědi:

Téma č. 14:

Kategorie obsahu

ÚVOD A CÍL TÉMATU

Kategorie obsahu výchovy je podřízena kategorii cíle, neboť cíl se konkretizuje v obsahu. Obsah výchovy představuje učivo jehož prostřednictvím si děti a mládež osvojují vědomosti, utvářejí dovednosti, praktické i intelektuální návyky, rozvíjejí schopnosti, mravní estetické, pracovní, tělesné aj. kvality, hodnotové orientace, postoje vztahy. Obsah výchovy je vytyčován pedagogickými dokumenty počínaje Bílou knihou, standardy, Rámcovými vzdělávacími programy aj. V minulosti se v souvislosti s kategorií obsahu hovořilo o složkách výchovy. Již v roce 1962 podrobil vymezení složek kritice J. Váňa ve studii O metodologických problémech v rozvoji pedagogické

teorie. Pedagogika, roč.1962,č.3. V zásadě se rozlišuje mezi obsahem výchovy (rozumí se tím výchovy v širším i užším slova smyslu), obsahem vzdělání, obsahem učiva, obsahem vyučování. V souvislosti s obsahem učiva se pak uvádějí teorie vymezování obsahu učiva. Obsah vzdělávání se pak dává do souvislostí s profilem absolventa příslušné výchovně vzdělávací instituce.

Cílem studia je seznámit studenty s kategorií obsahu a upozornit je na problémy spojené s vymezováním učiva a výchovných činností.

POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

Vztah cíle a obsahu

- Obsah výchovy
- Obsah vzdělávání
- Obsah vyučování
- Profil osobnosti mladého člověka

Klíčová slova:

Cíl, obsah výchovy, obsah vzdělávání, obsah učiva, obsah vyučování, profil absolventa aj.

SHRNUTÍ A TÉMATA KE STUDIU

Obsah výchovy odráží společenské požadavky na profil mladé generace a to jak z hlediska vzdělání, výchovných kvalit, tak i vyučování. Např. v současné době je patrný trend posilovat všeobecně vzdělávací složky oproti složce profesně orientované y důvodů potřeby větší flexibility a rozvoje potencialit mladého člověka.

Studenti se seznámí s recenzí J. Slavíka na monografii T. Janíka Didaktické znalosti obsahu a jejich význam pro oborové didaktiky, tvorbu kurikula a učitelské vzdělání, uveřejněnou v časopisu Pedagogika roč. LX, 2010, č.3-4, str. 346.

DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

1. BLÍŽKOVSKÝ, B. Systémová pedagogika. Ostrava: Amosium servis, 1997.
2. JŮVA, V. jun. et sen. ÚVOD do pedagogiky. Brno: Paido, 1995.
3. PAŘÍZEK, V. Základy pedagogiky. Praha: PF UK, 1996.
4. PELIKÁN, J. Pomáhat být. Praha: Karolinum, 2002.
5. SKALKOVÁ, J. Pedagogika a výzvy nové doby. Brno: Paido, 2004.

KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

1. Jak rozumíte kategorii obsahu?
2. Jaké druhy obsahu v pedagogice rozeznáváme a jaký je mezi nimi rozdíl?
3. Jaké se objevují v současné době trendy ve vymezení obsahu výchovy?
4. Pokuste se vymezit obsah výchovy ve výchovných činnostech, které organizujete!

Prostor pro odpovědi:

Téma č. 15:

Kategorie prostředků (metody, formy, pomůcky)

ÚVOD A CÍL TÉMATU

Prostředky výchovy představují velmi širokou kategorii, neboť zahrnují jak metody, tak i organizační formy a pomůcky s jejich technickým zařízením. Mezi prostředky někdy bývají zahrnovány i instituce, kde výchova probíhá. Metody jsou jakési nástroje, kterým uskutečňujeme výchovné záměry. Jsou to postupy, cesty, způsoby, kterými s pomocí pomůcek a organizačních forem (rámců ve kterých výchova probíhá) naplňujeme výchovně vzdělávací cíle. Metody výchovné a vzdělávací se liší zejména tím, že metody vzdělávání se převážně orientují na kognitivní stránku osobnosti, metody výchovy využívají i stránku afektivní a akčně volní, tzn. že se vedle metody vysvětlování a přesvědčování, které působí na vědomí se využívá i režimu, smysluplné činnosti, navykání přijatelného chování, hraní rolí, řešení sociálních situací apod.

Cílem studia je seznámit studenty s kategorií prostředků a objasnit jim její podstatu a fungování ve výchově.

POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

- Prostředky výchovy
- Metody
- Klasifikace metod
- Organizační formy
- Pomůcky
- Prostředky v užším slova smyslu (technické zázemí pomůcek)
- Výchovně vzdělávací instituce

Klíčová slova:

Prostředky, metody výchovy a vzdělávání, organizační formy, pomůcky, digitální média, prostředky v užším slova smyslu, rodina, škola, dětské a mládežnické organizace, kolektivy vrstevníků, organizace pro volnočasové aktivity atd.

SHRUTÍ A TÉMATA KE STUDIU

Kategorie prostředků zahrnuje nástroje a organizační rámce pro uskutečnění projektovaných záměrů ve vztahu k osobnosti mladého člověka. Není zcela jednota v chápání kategorie prostředků. Jsou pojímány jednak jako faktory s jejichž pomocí se plánovaný výchovný záměr uskuteční a jednak jako činitelé výchovy (výchovné instituce, učitelé, vychovatelé, rodiče).

Studenti se seznámí s knihou J. Němce a kol. Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času (Brno: Paido, 2002) a vypracují přehled uváděných prostředků.

DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

1. JŮVA, V. jun. et sen. Úvod do pedagogiky. Brno: Paido, 1995.
2. KOLÁŘ, Z. Úvod do studia pedagogiky. Ústí nad Labem: PF UJEP, 1996.
3. PAŘÍZEK, V. Základy obecné pedagogiky. Praha, PF UK, 1996.
4. ŠVARCOVÁ, I. Základy pedagogiky. Praha: VŠCHT, 2005.

KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

1. Pokuste se vymezt kategorii prostředků výchovy!
2. Vymezte vztah cílů výchovy a prostředků!
3. Čím je determinováno použití prostředků výchovy?
4. Jaké jsou rozdíly v možných prostředcích školy, rodiny a volnočasových zařízení?

Prostor pro odpovědi:

Téma č. 16:

Kategorie podmínek

ÚVOD A CÍL TÉMATU

Kategorie podmínek je jednou z nejvýznamějších, i když bývá často opomíjená. Vyjadřuje aktuální situaci ve které výchovně vzdělávací působení probíhá. Skládá se ze složky vnitřních a vnějších podmínek. Podmínky vnitřní představují individuální a věkové zvláštnosti žáka, studenta, chovance, zatímco vnější podmínky představují jednak klima výchovy, vyučování, vlivy sociálního prostředí přicházející z rodiny, z vrstevnických skupin, z volnočasových aktivit apod. Kategorie podmínek silně ovlivňuje výsledný efekt výchovně vzdělávací činnosti.

Cílem studia je seznámit studenty s kategorií podmínek a ukázat jim jak významnou roli sehraává ve výsledné efektivitě výchovně vzdělávacího působení.

POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

- Kategorie podmínek
- Vnitřní podmínky
- Individuální a věkové zvláštnosti
- Vnější podmínky
- Klima školy, třídy
- Vlivy sociálního prostředí

Klíčová slova:

Podmínky výchovy a vzdělávání, vnitřní a vnější podmínky, motivace, vzdělanostní předpoklady, typ osobnosti, hodnotová orientace, aspirace, věk žáka, klima školy, třídy, vlivy sociálního prostředí, vlivy vrstevnických skupin, rodiny atd.

SHRNUTÍ A TÉMATA KE STUDIU

Kategorie podmínek velmi silně ovlivňuje celkovou efektivitu výchovně vzdělávacího působení. Podmínky jsou v zásadě trojího druhu: biologické, psychické a sociální, přičemž do těch psychických a sociálních se promítá i dosavadní kvalita výchovy a vzdělávání. Obvyklé třídění: vnitřní a vnější.

Vyhledejte a prostudujte studii H. Grecmanové k problematice Klimatu ve vyučování uveřejněné v časopise Pedagogika.

DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

1. GRECMANOVÁ, H. Obecná pedagogika II. Olomouc, Hanex, 2002.
2. JŮVA, V. jun. et sen. Úvod do pedagogiky. Brno: Paido, 1995.
3. KOLÁŘ, Z. Úvod do studia pedagogiky. Ústí nad Labem: PF UJEP, 1996.
4. ŠVARCOVÁ, I. Základy pedagogiky. Praha: VŠCHT, 2005

KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

1. Pokuste se objasnit podstatu kategorie podmínek!
2. Které podmínky vnímáte jako vnitřní?
3. Které podmínky vnímáte jako vnější?
4. Může životní způsob rodiny ovlivnit intelektový výkon žáka ve třídě?
5. V jakých situacích se podmínky mění v aktivní prostředky výchovy?

Prostor pro odpovědi:

Téma č. 17:

Kategorie evaluace a pedagogická diagnostika

ÚVOD A CÍL TĚMATU

Každé výchovně vzdělávací působení se završuje hodnocením. Nemusí jít vždy o bodování či ynámkování, může mít ryze diagnostický charakter. Podstatou každého hodnocení je porovnávání výkonu či projevu chování a jednání s příslušnou normou. Tu může představovat výchovně vzdělávací cíl, nebo předem stanovené standardy. Kategorie evaluace je v současné době velmi aktuální, neboť v důsledku kurikulární reformy dochází i ke změnám v oblasti hodnocení. Dříve se předpokládalo hodnocení především od „nadřízených“, dnes je kladen velký důraz na autoevaluaci žáků, učitelů, školy atd.

Cílem studia tématu je seznámit studenty s kategorií evaluace, ukázat na nové přístupy ke kategorii, ukázat přednosti i rezervy realizovaných přístupů.

POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

- Kategorie hodnocení
- Hodnocení a pedagogická diagnostika
- Historický vývoj hodnocení
- Principy hodnocení
- Hodnocení a evaluace
- Použití hodnocení ve výchovně vzdělávací praxi

Klíčová slova:

Hodnocení, evaluace, autoevaluace, pedagogická diagnostika, efektivita, diagnostické zásady hodnocení, školní hodnocení, chyby při hodnocení.

SHRNUTÍ A TÉMATA KE STUDIU

Hodnocení je organickou součástí každého výchovně vzdělávacího procesu. Jeho posláním je zjistit, jak se podařilo realizovat výchovný projekt, jehož cílem bylo podnítit změny v osobnosti žáka, chovance v rámci rozvoje jeho osobnosti a jakou efektivitu výchovně vzdělávací působení mělo.

Prostudujte kapitolu VII. O Výsledcích výchovy v knize Z. Koláře Úvod do studia pedagogiky (Ústí nad Labem: PF UJEP, 1996, strana 67.

DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

1. BLÍŽKOVSKÝ, B. Systémová pedagogika. Ostrava: Amosium servis, 1997.
2. KOLÁŘ, Z. Úvod do studia pedagogiky. Ústí nad Labem: PF UJEP, 1996.
3. PELIKÁN, J. Pomáhat být. Praha: Karolinum, 2002.
4. ŠVARCOVÁ, I. Základy pedagogiky. Praha: VŠCHT.

KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

1. Vysvětlete pojem evaluace.
2. Jaké druhy hodnocení znáte?
3. Jaké funkce plní hodnocení?
4. Jak se liší pedagogická diagnostika od psychologické diagnostiky?
5. Jaké jsou diagnostické zásady hodnocení?
6. Jaké se vyskytují chyby při hodnocení?

Prostor pro odpovědi:

Téma č. 18:

Podstata výchovně vzdělávacího procesu a jeho zákonitosti

ÚVOD A CÍL TÉMATU

Výchovně vzdělávací projekt je statickým prvkem dokud učitel nebo vychovatel ho nezačne realizovat. V tom okamžiku se uplatňuje dynamika řízení výchovně vzdělávacího procesu uplatněním aktivit učitele (vychovatele) a žáka (chovance). Výchovně vzdělávací proces je ovlivňován řadou zákonitostí gnozeologické, pedagogicko-psychologické a sociálně ekonomické povahy.

Cílem tématu je studentům popsat výchovně vzdělávací proces, seznámit je s uplatňovanými zákonitostmi.

POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

- Výchovně vzdělávací proces
- Výchovně vzdělávací projekt
- Postavení učitele a žáka ve výchovně vzdělávacím procesu
- Zákonitosti výchovně vzdělávacího procesu
- Průběh výchovně vzdělávacího procesu

Klíčová slova:

Výchovně vzdělávací projekt, charakteristika a průběh výchovně vzdělávacího procesu, etapy výchovně vzdělávacího procesu, zákonitosti výchovně vzdělávacího procesu, modely výchovně vzdělávacího procesu.

SHRNUTÍ A TÉMATA KE STUDIU

Průběh výchovně vzdělávacího procesu je charakterizován především vzrůstem a rozvojem regulativní funkce utvářených mechanismů a odpovídajících

psychických stavů a procesů v celkovém chování, myšlení a jednání jedince ve smyslu posilování schopností sebvýchovy a sebevzdělávání. Zároveň s tím se i proměňuje postavení učitele a žáka ve výchovně vzdělávacím procesu.

Studenti si prostudují stať N. Pelcové Jak si rozumíme? (Filozofická východiska pojetí výchovy u Janusze Korczaka). In. Pedagogika roč.LX/2010č. 1,s.4.

DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

1. BLÍŽKOVSKÝ, B. Szstémová pedagogika. Ostrava: Amosium servis, 1997.
2. GRECMANOVÁ, H. Obecná pedagogika II. Olomouc, Hanex, 2002.
3. PELIKÁN, J. Pomáhat a být. Praha: Karolinum, 2002.
4. PELIKÁN, J. Výchova jako teoretický problém. Ostrava: Amosium, 1995.
5. ŠVARCOVÁ, I. Základy pedagogiky. Praha: VŠCHT, 2005.

KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

1. Pokuste se popsat výchovně vzdělávací proces!
2. Jaké zákonitosti se uplatňují ve výchovně vzdělávacím procesu?
3. Jaké je postavení žáka v humanisticky orientovaném výchovně vzdělávacím procesu?
4. Pokuste se popsat etapy výchovně vzdělávacího procesu!

Prostor pro odpovědi:

Téma č. 19:

Činitelé výchovy: rodina, škola, ostatní výchovně vzdělávací instituce

ÚVOD A CÍL TĚMATU

Za činitele výchovy bývají nejčastěji považovány rodina, škola a ostatní instituce podílející se na výchově. V některých koncepcích k nim přistupuje i samotný učitel (vychovatel). Toto téma chce ukázat jaký je specifický podíl rodiny a školy na výchovně vzdělávacím působení, v čem jsou tyto instituce nezastupitelné a jak se jejich role proměňuje v souvislosti s proměnami společnosti. Dále je uvažován podíl dalších institucí, zejména těch které se podílejí na výchově mimo vyučování. Téma se přitom opírá o příslušné zákony v nichž rodině je přiřčena výchova a škole vzdělávání.

Cílem tématu je popsat specifický vklad rodiny do výchovy a specifický vklad školy a ukázat, že v praxi častý antagonistický vztah výchově neprospívá.

POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

- Podíl rodiny na výchově a socializaci
- Podíl školy na výchově
- Spolupráce rodiny a školy
- Podíl ostatních výchovně vzdělávacích institucí na výchově
- Činitelé výchovy

Klíčová slova:

Výchova, činitelé výchovy, rodina jako výchovný činitel, škola jako výchovný činitel, instituce realizující výchovu mimo vyučování jako činitelé výchovy.

SHRNUTÍ A TÉMATA KE STUDIU

Rodina a škola procházejí s ohledem na proměny společnosti také určitými změnami. Nicméně jejich podíl na výchově jako základních činitelů jim zůstává. Protože dítě je s jednotlivými členy rodiny spjato citovými vztahy, je výchovné působení rodiny zvláště účinné. Je tedy zvláště důležité jaká rodina je a jak funguje. Obdobně škola je nezastupitelná v systematickém poznávání mladé generace. Nicméně i její role se proměňuje z dříve bezkonkurenčně hlavního informátora na činitele, jehož jednou z hlavních funkcí je syntetizovat a integrovat poznání mladých lidí v informační a stále se učící společnosti.

Studeti si prostudují stať Vojtiškové, K. K interakci rodiny a školy

pohledem matek. I. Pedagogika roč.LX/ 2010, č. 2, s.115.

DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

1. JŮVA, V. jun. et sen. Úvod do pedagogiky. Brno: Paido, 1995.
2. KOLÁŘ, Z. Úvod do studia pedagogiky. Ústí nad Labem: PF UJEP, 1996.
3. PELIKÁN, J. Pomáhat být. Praha: Katrolinum, 2002.
4. RABUŠICOVÁ, M. a kol. Škola versus rodina. Brno: Paido, 1995.
5. ŠVARCOVÁ, I. Základy pedagogiky. Praha: VŠCHT, 2005.

KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

1. Pokuste se popsat nezastupitelnost rodiny na procesech výchovy a socializace!
2. Pokuste se ukázat v čem je nezastupitelná škola!
3. Které další instituce podílející se na výchově byste zařadili mezi činitele výchovy?
4. Jakými proměnami prošla současná rodina?
5. Proměnily se, podle vašeho názoru, v poslední době vztahy mezi rodiči a dětmi?

Prostor pro odpovědi:

Téma č. 20:

Osobnost učitele a vychovatele

ÚVOD A CÍL TĚMATU

Téma se zabývá požadavky na osobnost učitele, potažmo vychovatele. Osobnost učitele (vychovatele) byla vždy posuzována podle toho, zda má předpoklady odborné, osobnostní a pedagogické. Z hlediska postoje k výchovně vzdělávacímu procesu se rozlišovaly dva typy učitelů: logotrop a paidotrop. V současné době se posuzuje výkon učitele podle toho, zda je vybaven předepsanými kompetencemi.

Cílem tématu je seznámit studenty s různými pojetími učitele a vychovatele a popsat výchovné styly, které se ve výchovně vzdělávací praxi uplatňují.

POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

- Osobnost učitele, vychovatele
- Logotrop
- Paidotrop
- Odborné požadavky
- Osobnostní požadavky
- Pedagogické požadavky
- Kompetence
- Výchovné styly

Klíčová slova:

Učitel, vychovatel, požadavky na profil učitele, vychovatele, požadavky na vzdělání, pedeutologie, kompetence učitele, vzchovatele, logotrop, paidotrop.

SHRNUTÍ A TĚMATA KE STUDIU

V souvislosti s proměnami společnosti se mění i názor na postavení, vzdělání, profil učitele, vychovatele jako jednoho z hlavních činitelů výchovy. Studenti se sznámí se statí J. Strakové Pedagogické činnosti českých učitelů v mezinárodním srovnání. Pedagogika, roč. LX / 2010, č. 3-4, s. 276.

DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

1. JŮVA, V. Úvod do pedagogiky. Brno: Paido, 1995.
2. PAŘÍZEK, V. Základy pedagogiky. Praha: PF UK, 1996.
3. PRŮCHA, J. Přehled pedagogiky. Úvod do studia oboru. Praha: Portál,s.r.o., 2000.
4. ŠVARCOVÁ, I. Základy pedagogiky. Praha: VŠCHT, 2005.

KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

1. Podle jakých parametrů můžeme posuzovat předpoklady pro výkon učitelské, eventuálně vychovatelské profese.
2. Popište rozdíl mezi paidotropem a logotropem?
3. Kterými kompetencemi má být vyzbrojen učitel?
4. Jaké znáte výchovné styly, čím se vyznačují?
5. Který z výchovných stylů dává prostor prozvoji a uplatnění tvořivosti?

Prostor pro odpovědi:

SEZNAM POŽADAVKŮ K ABSOLVOVÁNÍ PŘEDMĚTU

Předmět bude uzavřen udělením zápočtu a vykonáním zkoušky. Termíny zkoušek budou stanoveny po dohodě s vyučujícím na konci semestru a vypsány ve Fakultním informačním systému. Student předá zápočtový úkol v zápočtovém týdnu semestru..